Socialstyrelsen

Manual till Familjehemsvinjetter

En standardiserad bedömningsmetod för utredning av familjehem

Du behöver också ....

Till manualen finns tre intervjuer. De innehåller vinjetter, bedömningsguider och intervjusammanställning.

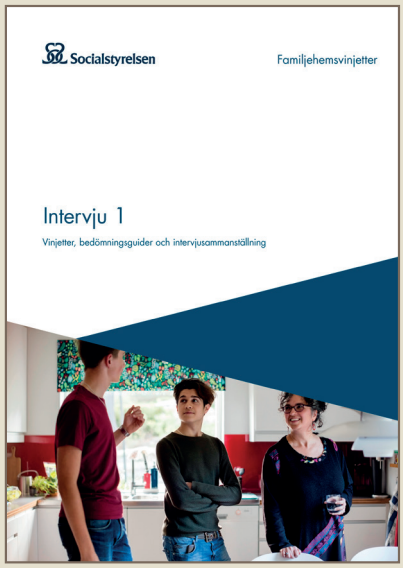

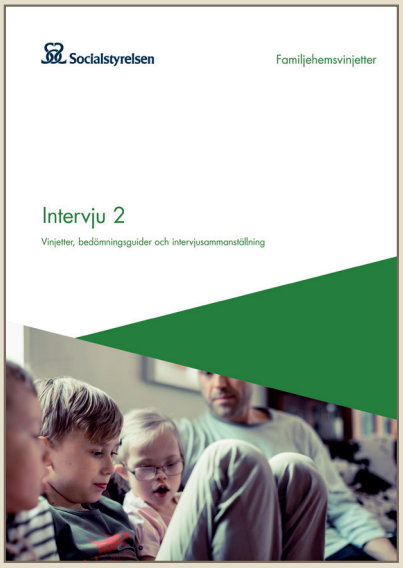

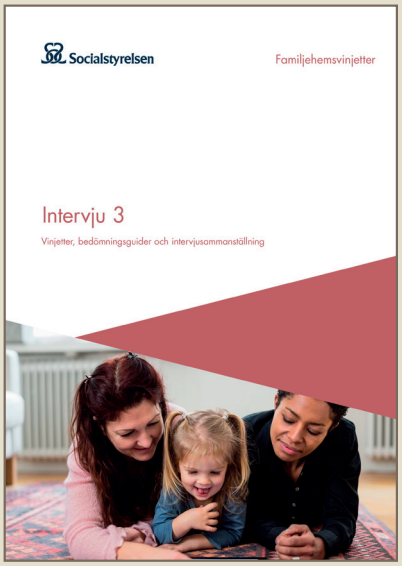

Manual till Familjehemsvinjetter

En standardiserad bedömningsmetod
för utredning av familjehem

Socialstyrelsen

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2020-5-6703

Omslagsbilder Vä: Maskot Bildbyrå AB/Johnér Bildbyrå AB.
Mitten/hö: Maskot Bildbyrå AB/Folio Bildbyrå AB.
Tryck Åtta.45 Tryckeri AB, juni 2020

Förord

I Socialstyrelsens uppdrag ingår att främja utvecklingen av metoder och arbetsformer i socialt arbete. Som ett led i det arbetet har bedömningsmetoden Familjehemsvinjetter utvecklats.

Barn och unga i familjehem har samma grundläggande behov som alla barn, men har därutöver särskilda behov till följd av placeringen utanför det egna hemmet. När barn och unga ska placeras i familjehem är det grundläggande att det i familjehemmen finns förutsättningar för att skapa stabila och trygga relationer till vuxna. Av stor betydelse är att barnet eller den unge kan knyta an till och skapa en relation till familjehemmet.

Att bedöma familjehemsföräldrars förmåga att bygga stabila och trygga relationer till de placerade barnen kräver en omfattande utredning. Ett första steg i bedömningen av huruvida en familj är lämplig som familjehem är att försäkra sig om att det i hemmet inte råder förhållanden som utgör en risk för det barn som ska placeras. BRA-fam är ett exempel på en bedömningsmetod som kan användas i det initiala utredningsskedet. Familjens förmåga att ge trygghet och omsorg utreds ytterligare längre fram i utredningsprocessen, då metoden Familjehemsvinjetter kan vara ett stöd.

Familjehemsutredaren och den familj som är under utredning använder resultatet för att identifiera familjens nivå av beredskap inför uppdraget att bli familjehem. Resultatet kan också hjälpa familjehemsutredaren att identifiera vilken form av stöd som socialtjänsten bör erbjuda den aktuella familjen för att stödja familjens förmåga att tillgodose ett barns behov.

Socialstyrelsen vill tacka de kommuner/stadsdelar och verksamheter som deltagit i kvalitetssäkringen av Familjehemsvinjetter. Tack vare deras deltagande och engagemang har Socialstyrelsen kunnat genomföra pilottester, reliabilitetsprövning samt införandeår i ordinarie verksamhet.

Utredare Julia Zyto har varit projektledare. Pia Kyhle Westermark, forskare, har varit vetenskapligt ansvarig för kvalitetssäkringen.

Johanna Kumlin
Enhetschef
Enheten för kunskapsutveckling, Socialstyrelsen

Innehåll

Förord **3**
Inledning **7**
Familjehemsvinjetter 7
Utvecklingen av Familjehemsvinjetter **10**
Användarinstruktioner **14**
Familjehemsvinjetter – de olika delarna 14
Inför intervjun 16
Intervjun 18
Bedömning av svaren 19
Sammanställa resultatet av intervjun 23
Återkoppla resultat 25
Att bedöma ett intervjusvar – tre exempel **26**
Referenser **34**
Bilaga 1. Beskrivning av kompetensområden **37**
Bilaga 2. Intervjuerna och deras olika kompetensområden **39**
Bilaga 3. Förändringsarbete och Familjehemsvinjetter **40**
Bilaga 4. Teknisk rapport till manual för Familjehemsvinjetter **42**

Inledning

Familjehemsvinjetter

Familjehemsvinjetter är en standardiserad bedömningsmetod som är tänkt att användas när personal inom socialtjänstens familjehemsvård utreder familjer för eventuella uppdrag som familjehem. Bedömningsmetoden kan användas både avseende familjer som anmält intresse av att bli familjehem och familjer som utreds med ett visst barn i åtanke, exempelvis vid en placering hos anhöriga, en sk. nätverksplacering. Familjehemsutredaren och den familj som är under utredning använder resultatet för att identifiera familjens nivå av beredskap inför uppdraget att bli familjehem. Resultatet kan också hjälpa familjehemsutredaren att identifiera vilken form av stöd som socialtjänsten bör erbjuda den aktuella familjen för att stödja familjens förmåga att tillgodose ett barns behov [3].

Familjehemsvinjetter är en semi-strukturerad intervju som genomförs enskilt med varje blivande familjehemsförälder. Metoden består av en manual, intervju[1] med nio vinjetter, bedömningsguide för varje vinjett samt en intervjusammanställning.

Huvudkomponenten i intervjun är vinjetterna, som är korta beskrivningar av realistiska situationer som kan inträffa under tiden som familjen är ett familjehem. Familjehemsutredaren läser upp vinjetterna och ber intervjupersonen att svara på hur hen skulle hantera den beskrivna situationen. Svaren sammanställs därefter utifrån en bedömningsguide som omfattar nio kompetensområden som utgår från barns vård- och omsorgsbehov. Det finns tre olika intervjuer att välja mellan (intervju 1, 2 och 3). Intervjuerna innehåller olika vinjetter men är likvärdiga gällande områden som täcks in. Familjehemsutredaren väljer den intervju som hen känner sig mest bekväm med. Resultatet från intervjun kan med fördel sparas för att följas upp vid handledning av familjen vid en eventuell placering. Då finns även möjlighet att göra en intervju igen men då lämpligen välja någon av de andra två intervjuer som ingår i Familjehemsvinjetter.

Socialstyrelsen har utvecklat bedömningsmetoden BRA-fam (bedömning vid rekrytering av familjehem) som ska användas i ett initialt skede – inte senare – vid rekrytering av familjehem [2]. Informationen från BRA-fam är tänkt att ligga till grund för en bedömning om huruvida familjen ska utredas vidare.

En intervju med Familjehemsvinjetter används i utredningens senare skede, efter att en initial bedömning är gjord. Det presumtiva familjehemmet bör ha fått information om vad uppdraget innebär och familjehemsutredaren bör ha etablerat en relation till familjen innan intervjun genomförs.

1 Det finns tre olika intervjuer att välja mellan (intervju 1, 2 och 3). Familjehemsutredaren väljer en av intervjuerna att använda under intervjun.

Det är viktigt att betona att Familjehemsvinjetter, tillsammans med BRA-fam, utgör *en* del av familjehemsutredningen. Resultatet från intervjun ska tolkas i kontexten av annan information som framkommit om det presumtiva familjehemmet. Familjehemsvinjetter kan alltså inte ersätta någon annan del av utredningen, utan är ett komplement till andra delar [3, 5]. Samtidigt kan resultatet från Familjehemsvinjetter *tillsammans med andra delar i utredningen* leda till att utredningen avbryts om bedömningen är att familjen inte är lämplig som familjehem. Men *enskilt* kan inte resultatet från Familjehemsvinjetter ligga till grund för en sådan bedömning. Det presumtiva familjehemmet kan när som helst under utredningen, på eget initiativ ta tillbaka sin intresseanmälan och avbryta utredningsprocessen.

Som stöd i arbetet med familjehem har Socialstyrelsen även tagit fram en grundutbildning för jour och familjehem, Ett hem att växa i, som kan användas för nya familjehem [4]. Socialstyrelsen har också tagit fram föreskrifter och allmänna råd rörande familjehemsutredningens syfte, innehåll och omfattning. Se *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende* [6]. Se även *Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten* [1].

Att implementera Familjehemsvinjetter eller andra standardiserade bedömningsmetoder medför ofta förändringar för en verksamhet. I bilaga 3 presenteras några faktorer som enligt implementeringsforskningen är viktiga för att lyckas införa förändringar, som ett nytt arbetssätt. Där ges också förslag på frågor att diskutera för verksamheter som avser att börja använda en standardiserad bedömningsmetod.

Begreppsförklaring

- **Standardiserad bedömningsmetod** – Ett dokument som består av ett vetenskapligt prövat bedömningsinstrument samt en manual som beskriver prövningen av instrumentet och ger stöd i användningen av bedömningsmetoden.
- **Vinjett** – I detta sammanhang, en kort historia som beskriver en person, en situation eller ett skeende som försetts med karakteristiska som forskningen kommit fram till är viktiga och avgörande i en val- eller bedömningssituation.
- **Intervju** – I detta sammanhang, ett dokument bestående av nio vinjetter med tillhörande bedömningsguide för varje vinjett samt en intervjusammanställning. Det finns tre olika intervjuer att välja mellan. Familjehemsutredaren väljer en av intervjuarna att använda under intervjun.
- **Familjehem** – Ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran. Ett familjehem kan antingen vara ett hem i barnets nätverk, t.ex. hos släktingar eller vänner, eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte har någon tidigare relation till barnet eller dess familj.

- **Familjehemsutredare** – Familjehemsutredare är i manualen ett samlingsnamn för socialsekreterare med uppdrag att utreda familjehem.

Målgruppen för Familjehemsvinjetter

Målgruppen för Familjehemsvinjetter är familjer som är under utredning för att bli familjehem inom socialtjänstens familjehemsvård. En intervju med Familjehemsvinjetter kan användas vid utredning både av familjehem som inte har någon tidigare relation till barnet/den unge[2] eller dess familj och familjehem i barnets/den unges nätverk. Intervjun kan även användas vid utredning av jourhem.

Syftet med Familjehemsvinjetter svarar mot regelverket

Utredning av tilltänkta familjehem görs dels för att bedöma familjehemmets lämplighet i allmänhet och dels för att bedöma hur väl familjehemmet möter det aktuella barnets behov. Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av socialnämnd.[3]

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att familjehemsutredningen bör vara så utförlig och tillförlitlig att den kan ligga till grund för en bedömning av om barnet kan ges nödvändig vård i det aktuella hemmet. Familjehemsutredningen bör därför belysa familjehemsföräldrarnas vilja och förmåga att ge barnet den omsorg som barnet behöver. För att socialnämnden ska kunna avgöra om det aktuella hemmet är lämpligt är det en förutsättning att nämnden genom utredningen får kunskap om familjehemsföräldrarnas förmåga i förhållande till behovet hos det barn som ska placeras.[4]

Manualens disposition

Manualen är uppdelad i fyra kapitel. Det första kapitlet är en kort inledning. Det andra kapitlet handlar om utvecklingen av Familjehemsvinjetter, där bakgrund och kvalitetssäkring av metoden beskrivs. Det tredje kapitlet är en praktisk användarinstruktion uppdelad i sex avsnitt: 1) en redogörelse för de olika delarna som ingår i Familjehemsvinjetter, 2) förberedelse inför intervjun, 3) hur intervjun ska genomföras och avsnitt 4–6 ger instruktioner om hur bedömning, sammanställning och återkoppling ska genomföras. Det fjärde kapitlet innehåller tre exempel på hur man kan gå tillväga när man ska bedöma ett intervjusvar.

Det finns fyra bilagor till manualen. Bilagorna 1 och 2 är stöddokument till det praktiska användandet. Bilaga 3 ger en kort redogörelse för implementering och förändringsarbete i verksamheter. Bilaga 4 är en utökad teknisk redogörelse för den svenska kvalitetssäkringen av Familjehemsvinjetter och finns som en separat bilaga på Socialstyrelsens webbplats.

2 I manualen används genomgående begreppet ”barn” som ett samlingsnamn för barn och för unga upp till 18 år. I vissa fall används begreppet ”unga” för att förstärka medvetenheten om den äldre gruppen barn.
3 Se 6 kap. 6 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) och 5 kap. 1 § första stycket SOSFS 2012:11.
4 Proposition 1989/90:28 Vård i vissa fall av barn och ungdomar s. 97 f.

Utvecklingen av Familjehemsvinjetter

Familjehemsvinjetter (engelska: Casey Home Assessment Protocol – Fostering Challenges. CHAP-FC) ingår ursprungligen i en amerikansk bedömningsmetod för att utreda familjehem, Casey Foster Family Assessment. Metoden, som innehåller olika instrument, har utvecklats i samarbete mellan Casey Family Program och forskare från University of Tennessee [3, 5, 7, 8]. Samtliga instrument i Caseysystemet har utvecklats särskilt för att användas vid utredning av familjehem.[5]

Med utgångspunkt från aktuell forskning och professionellas kunskap om och erfarenheter av familjehemsvård, tog forskarna fram tolv centrala kompetensområden för familjehem. Familjehemsvinjetter omfattar nio av dessa områden (se vilka dessa är på sid. 15) [7-9]. Resterande tre områden fångas in i andra instrument inom Casey Foster Family Assessment.

Kompetensområdena har identifierats utifrån kunskap om risk- och skyddsfaktorer och på utvecklingsekologisk teori. Risk- och skyddsfaktorer har framförallt kopplats till familjehemsföräldrars egenskaper och andra faktorer som är viktiga att ta hänsyn till utifrån barnets behov. En riskfaktor kan vara en händelse, en egenskap, ett förhållande eller en process som ökar risken för negativ utveckling för individen. Skyddsfaktorer minskar eller motverkar effekten av riskfaktorer och kan också beskrivas som kompensations- eller buffertfaktorer [10-12]. Olika risk- och skyddsfaktorers samspel och hur de påverkar placeringen är viktig kunskap att förhålla sig till i utvecklingen av Familjehemsvinjetter. När ett barn placeras är det, förutom att förstå barnets egenskaper och behov, också viktigt att förstå att ursprungsfamiljen och miljön påverkar barnet. Barnet i sin tur kan på olika sätt påverka miljön i det familjehem hen placeras i [1]. Utifrån ett utvecklingsekologiskt perspektiv har samspelet mellan barnets individuella egenskaper och miljön en stor betydelse för barnets utveckling [13].

Familjehemsvinjetter bygger på samma kunskapsgrund som BRA-fam och grundutbildningen Ett hem att växa i [2, 4, 5, 14, 15]. När BRA-fam och Familjehemsvinjetter används som en del i utredning av familjehem bidrar det till att utredningar görs på ett mer likartat och transparent sätt.

5 Se vidare www.casey.org

Vad gäller en tilltänkt familjehemsförälders personliga förutsättningar, egenskaper och omsorgsförmåga bör särskilt beaktas om han eller hon

- är mogen och känslomässigt tillgänglig,
- har den hälsa, psykiska stabilitet och uthållighet som krävs för uppdraget,
- har kunskap, erfarenhet och förmåga att ge den omsorg och vägledning som ett barn eller ung person behöver och
- har god samarbetsförmåga och är beredd att söka och ta emot stöd och hjälp.

Vad gäller en tilltänkt familjehemsförälders inställning till uppdraget bör särskilt beaktas hur han eller hon ställer sig till att

- stödja barnet eller den unge i kontakten med närstående,
- bidra till att barnets eller den unges behov av hälso- och sjukvård och tandvård tillgodoses,
- stödja barnet eller den unge i skolarbetet och informera sig om hans eller hennes studiesituation och
- fortsätta ha kontakt med barnet eller den unge även sedan placeringen i familjehemmet har upphört.

(se 4 kap. 3 § AR SOSFS 2012:11)

Socialstyrelsen har anpassat Familjehemsvinjetter till svenska förhållanden

Familjehemvinjetter har tagits fram utifrån vad som anses vara bästa tänkbara praktik och normer för familjehemsvård i USA. Eftersom den amerikanska och den svenska familjehemsvården skiljer sig åt har det varit nödvändigt att anpassa materialet till svenska förhållanden och lagstiftning [5, 7].

Metodens användbarhet har testats i ett tidigt skede i fem kommuner. Familjehemsutredare (25 till antal) använde vinjetterna vid intervjuer med en eller två blivande familjehem eller erfarna familjehem. Familjehemsutredarna besvarade därefter en enkät med frågor om vinjetternas användbarhet. Resultatet visade att de ansåg Familjehemsvinjetter vara ett gott stöd i utredningen av blivande familjehem [15].

I ett senare skede testades användbarheten under ett införandeår. Införandeår innebär att kommuner/verksamheter erbjuds använda en metod i den ordinarie verksamheten under ett års tid, förutsatt att de vid två tillfällen (halvårs- och helårsuppföljning) besvarar frågor om metodens implementerbarhet och användbarhet. Sammanlagt anmälde 74 kommunala samt nio enskilda verksamheter intresse att delta.[6] 85 procent av familjehemsutredarna och kontaktpersonerna uppfattade att Familjehemsvinjetter i stor/ganska stor utsträckning bidrar till att relevant information kommer fram i ärendet.

6 Vid helårsuppföljningen besvarades enkäten av sammanlagt 230 personer (171 familjehemsutredare, 57 chefer och 40 kontaktpersoner, varav 38 personer hade mer än en funktion). Familjehemsutredare och kontaktpersoner har slagits samman vid analysen.

I stort sett samtliga familjehemsutredare (99 procent) ansåg att manualen var tillräcklig för att ge stöd i att *genomföra* intervjun. Mellan 30–40 procent av familjehemsutredarna ansåg att manualen inte gav tillräckligt stöd för att förstå hur man ska *bedöma* intervjusvar, *sammanställa* och *tolka* resultatet. Kunskapen som genererades från de svenska användartesterna har legat till grund för revidering av manualen där fokus har legat på att förbättra användarinstruktionerna.

Under arbetet med att anpassa materialet till svenska förhållanden framkom ett behov av att lägga till vinjetter på tema kulturkompetens och tema skola. Sex nya vinjetter har tagits fram på dessa temaområden i samarbete med praktiken.

Metodens interbedömarreliabilitet, dvs. nivån av samstämmighet i bedömningarna, har testats i en svensk kontext. Sammanfattningsvis visade resultatet på goda och acceptabla överrensstämmelser.

Myndighetens samlade bedömning efter att materialet anpassats till svensk kontext är att Familjehemsvinjetter kan utgöra ett gott stöd för utredning av familjehem. För vidare information om de olika delarna i kvalitetssäkringen se den separata bilagan nr 4 *Teknisk rapport till manual för Familjehemsvinjetter* som finns på Socialstyrelsens webbplats.

För att stödja implementeringen av Familjehemsvinjetter finns det ett kompletterande stöd till manualen. Stödet är avsett att vara motiverande och hjälpsamt för familjehemsutredare när de börjar använda bedömningsmetoden. Stödet består av fyra delar:

- Intervjufilmer
- Fem mikromoduler
- Presentationsmaterial
- Frågor och svar.

Intervjufilmerna innehåller intervjuer med familjehemsutredare som använt metoden tidigare och med sakkunniga inom Familjehemsvinjetter som berättar om sina erfarenheter.

De fem mikromodulerna består av reflektionsfrågor och övningar. Modulerna är digitala och är tänkta att användas en och en, med en viss tidsintervall emellan.

Presentationsmaterialet (PowerPoint) med talmanus innehåller en presentation av Familjehemsvinjetter, som lämpligen används när en verksamhet avser att börja använda bedömningsmetoden.

Stödet innehåller också ofta ställda frågor med svar (FAQ), vars antal kommer att öka efter hand.

Att bedöma en social situation med hjälp av vinjetter

Att använda vinjetter som metod kan vara lämpligt då man vill undersöka människors bedömningar och värderingar. Vinjetter kan definieras som korta historier som beskriver en person, en situation eller ett skeende som försetts

med karakteristika som forskningen kommit fram till är viktiga och avgörande i en val- eller bedömningssituation. Beskrivningen ska vara konkret och verklighetsnära för att uppfattas som trovärdig för den som blir intervjuad [16]. Den inledande berättelsen och intervjupersonens reaktion på berättelsen är metodens två huvudkomponenter. För att man ska kunna bedöma intervjupersonens utsagor/reaktioner på berättelsen är det viktigt att det finns ett värderingsinstrument att relatera svaren till [16].

De exemplifierade utfallen i Familjehemsvinjetter ger en explicit och gemensam bas för förståelse och ökar överrensstämmelsen mellan olika utredare om vad som anses vara svaga, bra eller utmärkta svar på varje vinjett [7]. Samtidigt bör man ha i åtanke att de exemplifierade utfallen inte kan fånga in hela det spektrum av svar som intervjupersonen ger.

Det finns vissa invändningar mot att använda vinjetter i bedömningsmetoder med motiveringen att de hypotetiska situationer som beskrivs i vinjetterna kan uppfattas som mindre trovärdiga. Det presumtiva familjehemmet ställs inför situationer som de sannolikt aldrig har upplevt, såvida de inte tidigare varit ett familjehem, vilket kan forcera fram ställningstaganden som de inte skulle omsätta i faktisk handling. Samtidigt är dessa hypotetiska situationer vinjettmetodens styrka eftersom de breddar intervjupersonens perspektiv [3]. Vinjettens hypotetiska karaktär gör det möjligt för familjehemsutredaren att täcka in fler situationer/skeenden än de som finns i intervjupersonens erfarenhetsvärld.

Användarinstruktioner

Den här delen av manualen innehåller användarinstruktioner. Först beskrivs de olika delarna i Familjehemsvinjetter, därefter förberedelser inför intervjun med övningar att göra för att bli mer bekant med intervju- och bedömningsförfarandet. Här finns även exempel på hur intervjuaren kan informera intervjupersonen om intervjun. Därpå följer information om vad som händer under själva intervjun och om vad man bör tänka på i intervjusituationen. I sista delen redogörs för hur intervjusvaren ska bedömas och sammanställas samt hur resultatet ska återkopplas.

Familjehemsvinjetter – de olika delarna

Förutom den här manualen består Familjehemsvinjetter av:

Tre intervjuer

I varje intervjudokument finns, förutom nio vinjetter:

Plats för anteckningar **Bedömningsguide** **Intervjusammanställning**

Beskrivning av kompetensområden

Intervjuer

Metoden innehåller tre intervjuer. Inför mötet med det presumtiva familjehemmet väljer familjehemsutredaren ut en av intervjuerna. Intervjun genomförs enskilt med respektive familjehemsförälder.

Varje intervju innehåller nio vinjetter. Syftet med dem är att den tilltänkta familjehemsföräldern ska reflektera över föräldraförmåga, känslor, egna resurser och behov av stöd inför det kommande uppdraget.

Vinjetterna grundar sig på totalt nio kompetensområden som utgår från barns vård- och omsorgsbehov. Med utgångspunkt från aktuell forskning och professionellas kunskap om och erfarenheter av familjehemsvård, tog forskarna fram ett antal centrala kompetensområden för familjehem. Kompetensområdena har identifierats utifrån kunskap om risk- och skyddsfaktorer och på utvecklingsekologisk teori, se vidare på sid. 10. Se även *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende* [6] samt *Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten* [1].

För att kunna ta sig an uppdraget som familjehem på bästa sätt behöver familjehemsföräldern ha både kunskap om och förståelse för dessa kompetensområden. De situationer som beskrivs i vinjetterna ringar in ett eller flera kompetensområden. I tabell 1 nedan finns en redogörelse för de olika kompetensområdena. Varje intervju (intervju 1, 2 och 3) är ett eget självständigt dokument.

Tabell 1 – Kompetensområden baserade på barns vård- och omsorgsbehov

Familjen ska kunna…	
1.	Erbjuda barn en trygg och säker miljö
2.	Erbjuda en vårdande miljö
3.	Möta barns fysiska och psykiska behov
4.	Stödja barns utveckling
5.	Stödja relationer som är avsedda att bestå livet ut
6.	Hantera förlust
7.	Hantera de krav som ställs i samband med uppdraget, både för enskilda individer i familjen och för familjen som helhet
8.	Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen
9.	Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och i familjehemsvården

Bedömningsguide

För varje vinjett finns en individuell bedömningsguide som visar vilken typ av information som behövs för att bedöma svaret som svagt, bra eller utmärkt. Intervjusvaren ska så långt som möjligt matchas med svarsalternativen i den individuella bedömningsguiden. I anslutning till varje svarsalternativ finns markerat vilket/vilka kompetensområden svarsalternativet är kopplat till. De individuella bedömningsguiderna finns i respektive intervju (intervju 1, 2 och 3).

Bilaga 1

Beskrivning av kompetensområden

För att underlätta bedömningen finns en beskrivning av de nio kompetensområdena som är listade i tabell 1. Beskrivningen ska ge en förståelse för kompetensområdenas innehåll och den övergripande fördelningen mellan svaga, bra och utmärkta svar. Tanken är att det ska ge en ökad förståelse inför matchningen mellan intervjupersonens svar och de specifika svarsalternativen. Beskrivningen av kompetensområdena finns som bilaga 1 både här i manualen och i respektive intervjudokument.

Intervjusammanställning

Efter genomförd bedömning har familjehemsutredaren angett en skattningssiffra för varje vinjett i intervjun. Varje siffra indikerar vilken typ av kunskap/förståelse den tilltänkta familjehemsföräldern har inför uppdraget. Genom att sammanställa informationen från intervjun kan familjehemsutredaren få en bild av familjens nivå av kunskap/förståelse och identifiera vilken form av stöd som socialtjänsten bör erbjuda familjen vid en kommande placering. Intervjusammanställningen finns i slutet av varje intervjudokument. Resultatet av intervjusammanställningen används sedan som underlag vid återkoppling till familjen.

Inför intervjun

Intervjuarens erfarenhet av att möta familjer under en utredningsprocess är viktig vid användningen av Familjehemsvinjetter. Samtidigt ska det vara möjligt för mindre erfarna yrkesverksamma att använda metoden. Oavsett tidigare erfarenhet krävs det övning. Intervjuaren måste vara bekant med varje vinjett och tillhörande bedömningsguide innan intervjun påbörjas. För att upprätthålla god reliabilitet[7] och validitet[8] är det viktigt att träna intervjuteknik och bedömningsförfarande. Man bör ha återkommande träffar med arbetsgruppen där bedömningsguide och intervjuteknik diskuteras.

Förslag på övningar

Det finns olika sätt att bekanta sig med metoden Familjehemsvinjetter [8]. Nedan följer förslag på övningar som kan göras under implementeringsfasen i den egna verksamheten. De två första övningarna görs individuellt och de andra två görs tillsammans med kollegor.

- Välj ut en vinjett. Tänk sedan på den mest kvalificerade familjehemsföräldern som du har mött under din tid som familjehemsutredare. Skriv ner hur du tror att hen skulle svara på vinjetten. Tänk därefter på den minst kvalificerade familjehemsföräldern som du har mött och skriv ner hur du

7 Reliabilitet indikerar hur konsekvent metoden mäter det den är avsedd att mäta. Vad gäller Familjehemsvinjetter kan man ta reda på det genom att undersöka om två familjehemsutredare, som båda intervjuar samma person, kommer fram till samma slutsatser i sin bedömning.
8 Validitet indikerar huruvida och hur väl metoden mäter det den är avsedd att mäta. Är en metod exempelvis utformad för att mäta depression tar man reda om den verkligen mäter depression och hur väl den mäter grad av depression.

tror att hen skulle svara på vinjetten. Bedöm svaren och jämför skillnaden mellan de två.

- Välj en intervju och svara på vinjetterna själv som om du var ett blivande familjehem. Första gången utifrån tanken att du är en blivande familjehemsförälder med utmärkt beredskap och kompetens för uppdraget. Andra gången utifrån tanken att du har låg beredskap och kompetens för uppdraget. Bedöm dina svar.
- Välj en intervju. Gör ett rollspel med en kollega. En agerar intervjuare och den andre en blivande familjehemsförälder. Spela in intervjun på ljudfil eller rörlig bild och bedöm sedan svaren. Reflektera över intervjusituationen och intervjutekniken. Gör även ett rollspel som fokuserar på att muntligt återkoppla resultatet till intervjupersonen.
- Be en kollega bedöma svaren från en intervju som du har gjort. Jämför dina skattningssiffror med din kollegas och diskutera eventuella skillnader. Fundera på vilken ytterligare information du har om intervjupersonen/familjen och på hur denna information påverkar din skattning.

Fördelar med att arbeta parvis

Det finns flera fördelar med att arbeta parvis med en kollega, för oavsett tidigare erfarenhet kan det ibland vara svårt att bedöma ett intervjusvar och då är det bra att ha en kollega att diskutera med. Det möjliggör även ett transparent arbetssätt. Om man vill arbeta parvis skriver båda familjehemsutredare sina egna anteckningar under intervjun. Utifrån de enskilda anteckningarna diskuterar de bedömningen med syftet att komma fram till en gemensam skattningssiffra för varje vinjett. Sammanställningen och återkopplingen baseras då på den parvisa bedömningen.

Familjehemsutredaren väljer intervju

Familjehemsutredaren kan välja mellan tre intervjuer. I bilaga 2 finns ett schema över vilka kompetensområden som respektive intervju omfattar, vilket kan ge vägledning vid val av intervju. Intervjuerna innehåller olika vinjetter men är likvärdiga gällande områden som täcks in. Familjehemsutredaren väljer den intervju som hen känner sig mest bekväm med. Resultatet från intervjun kan med fördel sparas för att följas upp vid handledning av familjen vid en eventuell placering. Då finns även möjlighet att göra en intervju igen, men då lämpligen välja någon av de andra två intervjuer som ingår i Familjehemsvinjetter.

Varje intervju består av totalt nio vinjetter, varav de första åtta är tänkta att användas på alla typer av familjehem. Den nionde vinjetten är densamma i alla tre intervjuer och riktar sig endast till familjer som består av gifta eller sammanboende vuxna. Intervjun genomförs enskilt med respektive familjehemsförälder. Tidsåtgången är cirka tjugofem minuter.

Att informera om intervjun

Innan intervjun påbörjas ska du informera intervjupersonen om

- att intervjun är ett stöd för utredning av familjehem
- vad som kommer att hända under intervjun
- hur informationen från intervjun kommer att användas
- hur återkopplingen kommer att ske.

I varje intervjudokument (intervju 1, 2 och 3) finns exempel på hur informationen till intervjupersonen kan förmedlas.

Intervjun

Det är bra att ha träffat familjen vid några tillfällen och ha etablerat en relation innan intervjun genomförs. Intervjun kan förslagsvis göras i anslutning till ett hembesök.

Innan intervjun påbörjas ska den vara utskriven om den inte ska skrivas in direkt på dataskärmen. Materialet ska förvaras så att obehöriga inte får tillgång till det.[9]

Vinjetterna läses upp i den ordning som de står i den valda intervjun. Det finns utrymme för att göra anteckningar under varje vinjett. Om intervjupersonen inte behärskar svenska eller av någon annan anledning kommer att ha svårt att förstå innehållet i vinjetterna, kan man behöva anlita en tolk eller ta stöd av olika typer av hjälpmedel.[10]

Familjehem som sedan tidigare har erfarenhet av uppdrag som familjehem kan vilja svara ”så här gjorde jag…”. Tidigare erfarenheter av en viss situation kan naturligtvis vara till hjälp i en intervjusituation, men det finns samtidigt en risk att intervjupersonen begränsar sig i sitt svar genom att endast relatera till tidigare upplevda situationer. Uppmuntra istället intervjupersonen att utgå från vinjetten och svara utifrån ett ”här och nu”.

Att tänka på under intervjun

- Läs upp varje vinjett precis som den är skriven.
- Försök vara neutral i din reaktion på det som kommer fram under intervjun.
- Pausa för att ge möjlighet för intervjupersonen att tänka igenom vinjetten och sitt svar.
- Fråga om intervjupersonen vill lägga till ytterligare information.
- Undvik att lägga till mer information utöver den som finns i vinjetterna. Säg istället ”utifrån den information som jag har gett, berätta vad du skulle göra i den här situationen”.

9 11 kap. 5 § SoL.
10 Förvaltningslag (2017:900) Tolkning och översättning 13 §.

Vad man kan göra om intervjupersonen inte vet vad hen ska svara

- Acceptera inte ett ”jag vet inte”.
- Försök få ett mer utförligt svar genom att säga ”försök sätta dig in i situationen och berätta vad du tror att du skulle göra”. Påminn intervjupersonen om att du vill ha hans/hennes syn på situationen utifrån vad hen vet just idag.

Bedömning av svaren

Efter genomförd intervju ska intervjupersonens svar bedömas och detta bör ske i nära anslutning till intervjutillfället. Det som främst ska bedömas är intervjupersonens nivå av kunskap/förståelse för att hantera svåra och utmanande situationer som kan uppstå inom uppdraget som familjehem. Varje vinjett bedöms separat och ges en skattningssiffra från 1 till 5, där 1 står för ett svagt svar och 5 för ett utmärkt svar. Till varje vinjett finns en bedömningsguide.

Varken höga eller låga skattningssiffror kan med säkerhet säga huruvida personen kommer att bli en bra eller mindre bra familjehemsförälder. Familjehemsutredaren bör därför inte göra bedömningen utifrån en exakt tolkning av skattningssiffran utan snarare se det som en skala från svagt till mer starkt svar. Resultatet bör ses som en belysning av den blivande familjehemsföräldernas styrkor och svagheter på olika områden. På de svagare områdena kan extra träning eller stöd behövas. Nedan följer detaljerade instruktioner över hur bedömningen är tänkt att gå till.

Bedömningsproceduren

Varje vinjett bedöms enligt en skala från 1 till 5, där 1 står för ett svagt svar och 5 står för ett utmärkt svar. Skalan har tre beskrivna riktmärken där siffran 1 representerar **svagt svar** – intervjupersonen *saknar kunskap/förståelse* för de kompetensområden som vinjetten berör. Siffran 3 representerar **bra svar** – intervjupersonen har *god kunskap/förståelse* för de kompetensområden som vinjetten berör. Siffran 5 representerar **utmärkt svar** – intervjupersonen har *hög grad av kunskap/förståelse* för de kompetensområden som vinjetten berör.

Bedömningsproceduren kan delas in i nio steg där den huvudsakliga aktiviteten i steg **1–3** är att göra sig bekant med kompetensområdena för den aktuella vinjetten. För steg **4–7** är det att matcha intervjupersonens svar med de specifika svarsalternativen för svagt/bra/utmärkta svar. Och den huvudsakliga aktiviteten för steg **8–9** är att göra en samlad bedömning av intervjupersonens svar på vinjetten och utifrån det välja en skattningssiffra mellan 1 och 5. Samma bedömningsprocedur gäller för samtliga vinjetter i intervjun. Därefter återstår sammanställning och återkoppling av resultatet.

På sidorna 26–33 finns tre exempel på hur man kan gå tillväga när man ska bedöma ett intervjusvar. Exemplen innehåller tre enskilda individers svar på en och samma vinjett. Förutom att exemplen visar hur de olika stegen i bedömningen ska genomföras, visar de även komplexiteten i bedömningen.

Så genomför du bedömningen

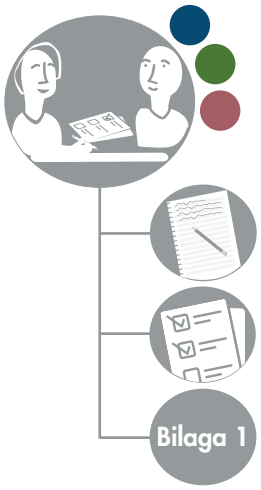

För att genomföra steg 1–9 behöver du ha tillgång till:

- Intervjun (intervju 1, 2 eller 3)
  - med anteckningar från intervjun
  - med bedömningsguide för varje vinjett
- Beskrivning av kompetensområden som finns som bilaga 1 både här i manualen och i respektive intervjudokument.

Du börjar med att bekanta dig med den aktuella vinjettens kompetensområden. Det ger dig en grund för att bättre förstå intervjupersonens svar.

1. Gå till intervjun. Bläddra fram till bedömningsguiden för den första vinjetten. Där finns en lista över de kompetensområden som ingår för vinjetten.
2. Gå vidare till beskrivningen av kompetensområden som finns som bilaga 1 både här i manualen och i respektive intervjudokument. Gör dig bekant med varje aktuellt område och med hur de olika nivåerna av kompetens (1, 3 och 5) formuleras.
3. Gå tillbaka till bedömningsguiden och de specifika svarsalternativen för den enskilda vinjetten och påbörja själva bedömningen. Som stöd i bedömningen anges i parentesen efter varje svarsruta vilka kompetensområden som svarsalternativen är länkade till. Du ska nu matcha intervjupersonens svar med de specifika svarsalternativen för svaga/bra/utmärkta svar. Ta fram dina anteckningar från intervjun.
4. Börja med att undersöka om svaret från intervjupersonen kan matchas med svarsalternativen för bra svar (riktmärke 3). Kryssa för de svarsrutor i kolumnen som överensstämmer med intervjupersonens svar på vinjetten.
5. Gå över till svarsalternativen för utmärkta svar (riktmärke 5) och undersök om svaret från intervjupersonen kan matchas med svarsalternativen för denna kategori. Kryssa för de svarsrutor i kolumnen som överensstämmer med intervjupersonens svar på vinjetten.
6. Gå slutligen över till svarsalternativen för svaga svar (riktmärke 1) och undersök om svaret från intervjupersonen kan matchas med svarsalternativen för denna kategori. Kryssa för de svarsrutor i kolumnen som överensstämmer med intervjupersonens svar på vinjetten.

7. Intervjupersonens svar ska så långt som möjligt matchas med de olika svarsalternativen som finns för den enskilda vinjetten. Om personen svarar på ett sätt som inte finns representerat bland svarsalternativen är det upp till dig att bedöma vilket kompetensområde och vilken nivå av kompetens som svaret ska läggas in på eller tillhör. Mer information finns under stycket *Att tänka på vid bedömningen av intervjusvar* på sid. 22.
8. När steg 1– 7 är genomförda ska du ha matchat intervjupersonens svar med de svarsalternativ som finns i bedömningsguiden. Gör därefter en samlad bedömning av resultatet från matchningen och kom fram till en skattningssiffra mellan 1 och 5 på skalan. Ta hjälp av stödfrågorna nedan.

I grova drag kan man säga att:

- Om intervjusvaret har inslag av både ”bra svar” (3) och ”utmärkta svar” (5) kan familjehemsutredaren bedöma svaret som en 4:a.
- Om svaret har inslag av både ”svaga svar” (1) och ”bra svar” (3) bedöms svaret som en 2:a.
- Om svaret endast passar in på ett av riktmärkena hamnar skattningssiffran på den siffran.

9. Markera den valda skattningssiffran mellan 1 och 5 på skalan.

1	2	3	4	5

Nu har du genomfört en bedömning av den första vinjetten i intervjun och har markerat en skattningssiffra mellan 1 och 5 på skalan. Gå vidare till intervjuns nästa vinjett och upprepa samtliga steg tills alla åtta (eller nio) vinjetter i intervjun fått en skattningssiffra. Därefter är det dags att sammanställa resultatet.

Stödfrågor inför bedömningen av intervjusvar

Det är inte alltid helt lätt att bedöma ett intervjusvar. Det finns därför ett antal stödfrågor som kan ge hjälp och vägledning på vägen till en skattningssiffra. Se frågorna som en vägledning, inte en mall för bedömningen.

Stödfrågor

- Vilka förslag har intervjupersonen för att hantera situationen?
- Vilka *kompetensområden* kan du koppla intervjupersonens förslag till? Efter varje svarsruta i bedömningsguiden anges vilka kompetensområden som varje svarsalternativ är länkat till.
- Vilken nivå av *kunskapsbredd* och *kunskapsdjup* kan svaren relateras till?
  - Med **bredd** menas i vilken omfattning svaren ringar in de kompetensområden som vinjetten omfattar. Ju fler kompetensområden som lyfts

fram i intervjusvaret, desto större bredd på svaret. Svar som tar upp fler kompetensområden brukar bedömas högre, men svaga svar, som hamnar på riktmärke 1, påverkar bedömningen i negativ riktning oavsett antal kompetensområden som fångas in i svaret.

- Med **djup** avses intervjusvarets detaljnivå för varje kompetensområde. Svarsalternativen som finns under riktmärke 5 innehåller per automatik ett större djup än svarsalternativen under riktmärke 3.

Att tänka på vid bedömningen av intervjusvar

Det finns vissa utmaningar när intervjusvar av den här karaktären ska bedömas. Man behöver förhålla sig dels till intervjupersonens personliga förutsättningar, dels till metodens begränsningar. De teman som belyses i vinjetterna och de framtagna svarsalternativen är hämtade direkt från praktiken. Det har medfört att vissa kompetensområden belyses mer än andra. Vissa kompetensområden finns inte jämnt fördelade med svarsalternativ för svaga, bra och utmärkta svar. Det är också så att vissa svarsalternativ kan upplevas som mindre realistiska än andra och att vissa svarsalternativ inte helt stämmer in på vinjettens tema. Det är därför viktigt att använda sin professionalitet och erfarenhet för att skapa sig en uppfattning om vilka områden/situationer som intervjupersonen är trygg i att hantera respektive vilka områden som intervjupersonen kan behöva mer stöd i.

Hantera svar som inte finns med bland svarsalternativen

Svarsalternativen i bedömningsguiden är inte heltäckande. Om intervjupersonen svarat på ett sätt som inte finns representerat bland svarsalternativen behöver familjehemsutredaren göra en egen bedömning av på vilket kompetensområde och på vilken nivå av beredskap som svaret ska läggas. Man kan förslagsvis gå till beskrivning av kompetensområden, bilaga 1 och fokusera på *rubriken* för respektive kompetensområde för att se om svaret passar in på något av dessa.

Hantera negativa och uteblivna svar

Det händer att intervjupersonen i sitt svar visar på en bristande kunskap/förståelse för situationen som beskrivs i vinjetten. Familjehemsutredaren tolkar ett svar som negativt om personen uttrycker en konkret bristande kunskap/förståelse för situationen som beskrivs i vinjetten eller om viktig information uteblir i svaret.

- Ett exempel på ett konkret ”negativt” svar är ”jag skulle inte bädda rent i sängen om barnet hade kissat på sig”. Här kopplas svaret direkt till intervjupersonen egna svar.
- Om familjehemsutredaren bedömer att viktig information uteblir i intervjupersonens svar på en specifik vinjett kan det bedömas som negativt. Det kan formuleras i svarsalternativen på ett indirekt sätt, till exempel ”tar inte itu med problemet” eller ”talar inte om tillit”. Familjehemsutredaren

tolkar här in det svaret utifrån vad som saknas eller inte berörs i intervjusvaret.

Hantera knapphändiga svar

Vissa människor har lätt för att uttrycka sig medan andra har svårare för det. Om intervjupersonen svarar knapphändigt under hela intervjun resulterar det i få ikryssade svarsrutor. Eftersom bedömningen då blir svårare att göra kan en parvis bedömning med en kollega rekommenderas (se sid. 17). Det är viktigt att i första hand lita till sin professionalitet. Familjehemsvinjetter är endast ett av flera stöd i utredningen.

Sammanställa resultatet av intervjun

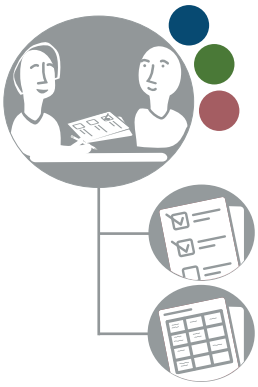

För att sammanställa resultatet behöver du ha tillgång till:

- Intervjun (intervju 1, 2 eller 3)
  - med ifylld bedömningsguide
  - med intervjusammanställning

När du bedömt intervjuns alla vinjetter ska du ha samtliga skattningssiffror framför dig. För att sammanställningen ska bli så givande som möjligt är det värdefullt att gå tillbaka till vinjetterna och se ”vad som ligger bakom själva skattningssiffran”. Vilka kompetensområden har familjen belyst respektive inte belyst under intervjun? Om det är två vuxna som har intervjuats i samma familj ska skillnader och likheter särskilt uppmärksammas. Olika skattningssiffror på samma vinjett ger värdefull information som är viktig att ta upp vid återkopplingen till familjen.

Längst bak i intervjun (intervju 1, 2 eller 3) finns en intervjusammanställning som är uppdelad i tre delar, *vinjettsresultat*, *kompetensområdesbedömning* och *sammanställning*.

Börja med **Vinjettresultatet**, som fylls i för att få en översiktlig bild av intervjun. För över respektive skattningssiffra för varje vinjett i intervjun till vinjettresultatet. Har du intervjuat två föräldrar fyller du i respektive rad. Notera att poäng aldrig ska slås samman. Skattningssiffrorna ska ses var för sig men de kan jämföras för att hitta mönster mellan de olika bedömningarna. Skattningssiffran är inte ett absolut svar på intervjupersonens kunskap/förståelse inför uppdraget utan ger endast en indikation om vilken grad av kunskap/förståelse den blivande familjehemsföräldern har inför uppdraget. Är det stor eller liten variation mellan skattningssiffrorna? Har två föräldrar intervjuats, titta på svaren individuellt och jämför svaren som båda har gett. Nästa steg blir att undersöka vad som ”ligger bakom skattningssiffrorna”.

Gå vidare till **Kompetensområdesbedömningen** för att få en bild av fördelningen av svaga/bra/utmärkta svar relaterat till kompetensområdena.

Kompetensområden	1 – svaga svar		3 – bra svar		5 – utmärkta svar	
	Förälder 1	Förälder 2	Förälder 1	Förälder 2	Förälder 1	Förälder 2
1.Erbjuda barn en trygg och säker miljö	IIII	卌 II	卌 IIII	卌 I	卌 IIII	卌 III
2. Erbjuda barn en vårdande miljö	III	II	卌	III	卌 IIII	卌 卌
3. Möta barns fysiska och psykiska behov		II	III	IIII I	卌 III	卌 I
4. Stödja barnets utveckling	卌	I	卌 卌 I	卌 III	III	卌 III
5. Stödja relationer som är avsedda att bestå livet ut	III		II	III	卌 IIII	卌 卌
6. Hantera förluster		I		II	IIII	IIII
7. Hantera kraven som ställs i samband med uppdraget, både för enskilda individer i familjen och för familjen som helhet	III	II	IIII	II	卌 III	卌 III
8. Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen	I	IIII	III	卌 II	卌 II	卌 III
9. Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården	III	卌 II	卌 III	卌	IIII	卌 I

Bläddra tillbaka till första vinjetten och den tillhörande bedömningsguiden. Se vilka kompetensområden som intervjupersonen har belyst i sitt svar. I parentesen efter varje svarsruta anges med en siffra vilket/vilka kompetensområde som svaret är kopplat till. Markera i kompetensområdesbedömningen antalet gånger som intervjupersonen har ringat in ett visst kompetensområde i sitt svar. Gör en markering. Arbeta på samma sätt med de övriga vinjetterna i intervjun. Har du intervjuat två föräldrar i samma familj ska båda kolumnerna användas.

Observera att *få* antal kryss på ett visst kompetensområde per automatik inte behöver betyda att personen har svag beredskap/förståelse för kompetensområdet. Vissa kompetensområden ingår mer frekvent i vinjetterna än andra. Man kan därför inte jämföra mellan olika kompetensområden. Mer information finns under stycket *Att tänka på vid bedömningen av intervjusvar* på sid. 22.

Avsluta med **Sammanställningen** där du sammanfattar det du kommit fram till om familjens styrkor, utvecklingsområden med mera.

Sammanställningen är ett underlag inför återkopplingen till familjen. Stödfrågor som kan vara till hjälp finns listade både här i manualen och i intervjusammanställningen, som finns i respektive intervjudokument (intervju 1, 2 och 3). Notera familjens styrkor, utvecklingsområden med mera samt hur socialtjänsten och familjen vill jobba vidare.

Stödfrågor till sammanställningen:

- Var ligger familjens styrkor? Skattningssiffra 3–5.
  - Framträder något/några kompetensområden mer än andra?
  - Om två vuxna har intervjuats i familjen – finns det likheter/olikheter mellan svaren?
- Inom vilka områden behöver familjen stöd för att bättre hantera uppdraget? Skattningssiffra 1–2.
  - Framträder något/några kompetensområden mer än andra?
- Om två vuxna har intervjuats i familjen – finns det likheter/olikheter mellan svaren?
- Finns det något/några kompetensområden som borde kommit fram men inte har gjort det i det blivande familjehemmets svar?

Återkoppla resultat

Vid återkopplingen utgår du från

- Intervjun (intervju 1, 2 eller 3)
  - med intervjusammanställningen

Återkopplingen bör ske i anslutning till intervjun, dvs. vid nästkommande träff med familjen. Återkopplingen sker muntligt. Man går igenom den sammanfattade bedömningen av intervjun och ger förslag på stöd som familjen eventuellt behöver.

Återkopplingen till familjen ger möjlighet att gemensamt resonera kring familjens styrkor och utvecklingsområden. Möjliggör delaktighet genom att ge familjen utrymme att resonera kring hur det kändes att besvara vinjetterna. Kanske har intervjun väckt frågor som är viktiga att lyfta. Återkopplingen ska ses som ett underlag för att lära känna familjen ytterligare. Fokus bör därför ligga på dialogen mellan utredaren och familjen.

Återkopplingen bör innehålla:

- Familjens styrkor och utvecklingsområden.
- På vilket sätt socialtjänsten kan stötta familjen inför och under uppdraget.
- Förslag på hur socialtjänsten kan erbjuda fördjupning i eventuella utvecklingsområden i kommande utbildning för att bli familjehem.
- Tydliggörande av roller och ansvarsfördelning, vilka delar som socialtjänsten ansvarar för och vad som förväntas av familjehemmet.

Det som framkommer vid återkopplingen – både familjens styrkor och de områden som familjen behöver jobba vidare med – följs lämpligen upp vid kommande familjehemsutbildning och vid handledning under placeringen.

Att bedöma ett intervjusvar – tre exempel

Här följer tre exempel på hur man kan gå tillväga när man ska bedöma ett intervjusvar för att få fram en skattningssiffra mellan 1 och 5.
Tre personer – Patrik, Viktor och Christina – har enskilt svarat på vinjett 3.1.

3.1

Barnet som bor hos dig blev omhändertaget på grund av fysisk misshandel. I början verkade barnet vara rädd för dig. Men med tiden som gått och det tålamod som du har visat är barnet inte längre så orolig för att göra misstag och/eller bli bestraffad. Barnets föräldrar får föräldraträning för att förbättra sin föräldraförmåga. Barnet har umgänge med dem varannan vecka. Du ser att barnet saknar förtroende för vuxna, särskilt för sina föräldrar.

Vad tänker du om det? Vad gör du?

Plats för anteckningar

3.1 – Bedömningsguide

Svarsalternativ för riktmärke 1, 3 och 5		
1 (svagt)	**3 (bra)**	**5 (utmärkt)**
☐ Använder barnets rädsla för att kontrollera barnets beteende (1)	☐ Ger barnet en trygg och säker miljö (1)	☐ Tror att genom att familjehemmet ger barnet en trygg och säker miljö så kommer barnet få möjlighet att utveckla tillit (1)
☐ Jämför den omsorg som familjehemmet ger barnet med den som föräldrarna ger (8)	☐ Fortsätter att vara konsekvent i sin användning av positiv förstärkning för att uppnå en förändring i barnets beteende (4)	☐ Uppmuntrar barnets umgänge med föräldrarna (8)
☐ Säger åt barnet att hon/han måste inse att föräldrarna är opålitliga (8)	☐ Försäkrar barnet om att de aldrig kommer att använda fysisk bestraffning i sitt familjehem (1)	☐ Uppmuntrar barnet att prata om föräldrarna (2)
☐ Pratar inte med barnet om föräldrarna (8)	☐ Berättar för barnet att föräldrarna försöker att ändra sitt beteende, men att hon/han behöver vänta och se om det blir någon förändring (8)	☐ Tar reda på positiva saker om föräldrarna som hon/han kan berätta för barnet (8)
☐ Talar inte öppet om tillit med barnet (1)	☐ Förutsätter att barnet vet att hon/han kan lita på dem i familjehemmet (1 & 2)	☐ Hjälper barnet att identifiera och prata om eventuella rädslor och problem med tillit (2)
☐ Antar att barnet kommer börja lita på andra när hon/han känner sig redo (2)		☐ Föreslår att hon/han etablerar en relation/lär känna ursprungsföräldrarna (8)
☐ Skämmer ut barnet när han/hon visar tecken på rädsla (4)		☐ Inser vikten av att familjehemmet, föräldrarna och socialtjänsten arbetar tillsammans för att försäkra sig om barnets välbefinnande (9)
		☐ Är medveten om att förändring tar tid. Har realistiska förväntningar (4)

Markera en skattningssiffra mellan 1 och 5

Skattning

1	2	3	4	5

Kompetensområden för vinjett 3.1

1 Erbjuda barn en trygg och säker miljö
2 Erbjuda barn en vårdande miljö
4 Stödja barnets utveckling
8 Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen
9 Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och i familjehemsvården.

Exemplet Patrik

Jag skulle prata med barnet och berätta att föräldrarna försöker förbättra sitt beteende. Jag skulle uppmuntra barnet att försöka lita på sina föräldrar. Inför varje umgänge med föräldrarna skulle jag peppa barnet till att det skulle gå bra. Så småningom kommer barnet att lära sig att lita på andra. Man ska inte gräva ner sig i tidigare upplevelser utan istället fokusera på det som är bra nu. Bara man ger det tid och visar kärlek så kommer barnet att våga bygga upp tillit och trygghet till sina föräldrar.

Bedömning av Patriks svar

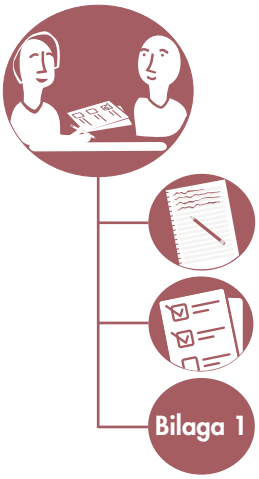

Framför dig har du

- Intervjun (intervju 3)
  - med anteckningar från intervjun
  - med bedömningsguide för varje vinjett
- Beskrivning av kompetensområden som finns som bilaga 1 både här i manualen och i intervju 3

1. Du tar fram intervjun och bläddrar fram till bedömningsguiden för vinjett 3.1. Du tar reda på vilka kompetensområden som ingår i vinjetten. Dessa finns listade på samma sida som bedömningsguiden. Du ser att följande kompetensområden ingår:

   1 Erbjuda barn en trygg och säker miljö
   2 Erbjuda barn en vårdande miljö
   4 Stödja barnets utveckling
   8 Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen
   9 Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och i familjehemsvården.

2. Därefter går du vidare till beskrivning av kompetensområden som finns som bilaga 1 både här i manualen och intervju 3. Du gör dig bekant med varje aktuellt kompetensområde och hur de olika nivåerna av kompetens (1, 3 och 5) formuleras för att få en förståelse inför matchningen av intervjupersonens specifika svar.
3. När du skaffat dig en förståelse för kompetensområdena går du tillbaka till bedömningsguiden i intervjun och de specifika svarsalternativen (kryssrutorna) för vinjett 3.1 för att påbörja själva bedömningen. Du ska nu matcha intervjupersonens svar med de specifika svarsalternativen för svagt/bra/utmärkta svar.
4. Du tar fram dina anteckningar från intervjun, vinjett 3.1. Du börjar med att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssrutorna) för bra svar. Du bedömer att Patriks svar kan matchas med ett

av svarsalternativen för bra svar, riktmärke 3. Du sätter ett kryss i svarsrutan. Du noterar att svarsalternativet som du kryssat för är kopplat till kompetensområde 8 – Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen.

☑ *Berättar för barnet att föräldrarna försöker att ändra sitt beteende, men att hon/han behöver vänta och se om det blir någon förändring (8)*

5. Du går över till svarsalternativen för utmärkta svar (riktmärke 5) för att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssrutorna) för denna kategori. Du bedömer att Patriks svar inte kan matchas med några av svarsalternativen för utmärkta svar, riktmärke 5.
6. Slutligen går du till svarsalternativen för svaga svar (riktmärke 1) för att på samma sätt som tidigare undersöka om svaret kan matchas med svarsalternativen (kryssrutorna) för denna kategori. Din bedömning är att svaret kan matchas med ett av svarsalternativen för svagt svar, riktmärke 1. Du sätter ett kryss i svarsrutan. Du noterar att det svarsalternativet är kopplat till kompetensområde 2 – Erbjuda barn en vårdande miljö.

☑ *Antar att barnet kommer börja lita på andra när hon/han känner sig redo (2)*

7. Du frågar dig om det finns något mer i Patriks svar som känns relevant att uppmärksamma men som inte finns representerat bland svarsalternativen i bedömningsguiden. Du bedömer att det finns det. Patrik nämner inte socialtjänsten som en möjlig part i arbetet med att återfå förtroende för vuxna. Det handlar alltså om att *viktig information har uteblivit* i svaret. Det kan relateras till kompetensområde 9 – Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården. Ett uteblivit svar som behöver uppmärksammas. Du bedömer den delen av svaret som ett svagt svar med hänvisning till att viktig information inte berörs (mer information finns under stycket *Att tänka på när du bedömer intervjusvar*, sid. 22). Du lägger till kompetensområde 9 till Patriks svar och ”placerar det uteblivna svaret” i kolumnen för svagt svar, riktmärke 1. Du har nu matchat Patriks svar med svarsalternativen i bedömningsguiden. Du har även uppmärksammat att viktig information har uteblivit i svaret.
8. Med hjälp av de ikryssade svarsrutorna gör du nu en samlad bedömning av Patriks svar på vinjetten. Du har kryssat i ett svarsalternativ under riktmärke 3 och två svarsalternativ under riktmärke 1. Svaret indikerar att Patrik kommer att prata positivt om föräldrarna. Patrik indikerar att tillit kommer byggas upp med tiden genom att familjehemmet visar kärlek och vänlighet. Svaret indikerar inte att Patrik kommer att handla aktivt för att barnet ska återfå tillit till föräldrarna. Patrik nämner inte socialtjänsten som en möjlig part i arbetet med att återfå förtroende för vuxna.

Ta hjälp av stödfrågorna som finns här i manualen på sid. 21

Summering: Svaret ringar in tre kompetensområden (2, 8 och 9), varav två har markerats som svaga svar. Du har uppmärksammat att Patrik inte nämner socialtjänsten som en möjlig part att samarbeta med, kompetensområde 9. Du relaterar nivån av kunskapsbredd till ganska lågt. Förvisso har tre av vinjettens totala fem kompetensområden ringats in i svaret men två av dessa relateras till svaga svar. Du relaterar nivån av kunskapsdjup till ganska lågt då inringade svar hamnar på riktmärke 1 eller 3 . Din samlande bedömning av svaret indikerar en skattningssiffra mellan 1 och 3 på skalan, det vill säga skattningssiffra 2.

9. Du markerar skattningssiffra 2 på skalan.

1	2	3	4	5

Exemplet Viktor

Jag skulle försäkra barnet att han/hon är trygg hos oss. Jag skulle vara tydlig med att vi aldrig använder fysisk bestraffning i familjehemmet. När barnet märker att vi håller vårt löfte kommer han/hon att börja lita på oss. Jag skulle kontakta socialsekreteraren för att få mer information om hur umgänget med föräldrarna fungerar. Jag skulle avvakta men vara uppmärksam på hur det utvecklas.

Bedömning av Viktors svar

Steg 1– 3 är desamma som i exemplet Patrik och beskrivs därför inte här. Exemplet börjar med steg 4.

4. Du tar fram dina anteckningar från intervjun, vinjett 3.1. Du börjar med att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssrutorna) för bra svar. Du bedömer att svaret kan matchas med två av svarsalternativen för bra svar, riktmärke 3. Du kryssar för två av svarsrutorna. Du noterar att svarsalternativen som du kryssat för är kopplade till kompetensområde 4 – Stödja barnets utveckling och kompetensområde 1 – Erbjuda barn en trygg och säker miljö.

☑ *Fortsätter att vara konsekvent i sin användning av positiv förstärkning för att uppnå en förändring i barnets beteende (4)*

☑ *Försäkrar barnet om att de aldrig kommer att använda fysisk bestraffning i sitt familjehem (1)*

5. Du går över till svarsalternativen för utmärkta svar (riktmärke 5) för att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssru-

torna) för denna kategori. Du bedömer att svaret inte kan matchas med några av svarsalternativen högre upp på skalan, riktmärke 5.

6. Slutligen går du till svarsalternativen för svaga svar (riktmärke 1) för att på samma sätt som tidigare undersöka om svaret kan matchas med svarsalternativen (kryssrutorna) för denna kategori. Din bedömning är att svaret inte har inslag av ett svagt svar, riktmärke 1.

7. Du frågar dig om det finns något mer i Viktors svar som känns relevant att uppmärksamma men som inte finns representerat bland svarsalternativen i bedömningsguiden. Du bedömer att det finns det. Viktor beskriver att han skulle kontakta socialsekreteraren för att få information om hur umgänget med föräldrarna fungerar. Du bedömer att den delen av svaret kan relateras till kompetensområde 9, Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården. Du bedömer det som ett ”bra svar”, det vill säga som en 3:a. Du lägger till kompetensområde 9 till Viktors svar. Du har nu tre kryss under riktmärke 3. Du har nu matchat Viktors svar med svarsalternativen i bedömningsguiden. Du har även uppmärksammat relevant information i intervjusvaret som inte fanns representerat i bedömningsguiden.

8. Med hjälp av de ikryssade svarsrutorna från steg 1– 7 gör du en samlad bedömning av Viktors svar på vinjetten. Du har kryssat i tre svarsalternativ under riktmärke 3. Inga kryss på övriga två riktmärken.

Summering: Svaret innehåller information om att Viktor skulle försäkra barnet att familjehemmet aldrig använder fysisk bestraffning. Viktor visar på en neutral inställning till föräldrarna. Viktor söker information från socialsekreteraren. Svaret ringar in tre kompetensområden (1, 4 och 9), där du själv har bedömt att kompetensområde 9 ska ingå. Du relaterar nivån av kunskapsbredd till lite över medel då tre av vinjettens totala fem kompetensområden ringats in i svaret. Du relaterar nivån av kunskapsdjup som medel då samtliga inringade svar hamnar på riktmärke 3 . Din samlande bedömning av svaret indikerar skattningssiffra 3 på skalan.

Ta hjälp av stödfrågorna som finns här i manualen på sid. 21

9. Du markerar skattningssiffra 3 på skalan.

1	2	3	4	5

Exemplet Christina

> *Jag skulle föreslå för socialsekreteraren att jag kan vara med när barnet har umgänge med sina föräldrar, om föräldrarna känner sig trygga med mig. Om barnet ser att jag känner mig trygg med föräldrarna kommer han/hon att slappna av och vara mindre rädd. Jag skulle även prata med barnet om det positiva i det föräldrarna gör och hur besöken fungerar nu. Jag skulle prata med barnet före och efter besöken för att ge han/henne en chans att uttrycka sina känslor så att vi kan prata om tillit och förtroende.*

Bedömning av Christinas svar

Steg 1– 3 är desamma som i exemplen med Patrik och Viktor och beskrivs därför inte här. Exemplet börjar med steg 4.

4. Du tar fram dina anteckningar från intervjun, vinjett 3.1. Du börjar med att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssrutorna) för bra svar. Du bedömer att svaret kan matchas med tre svarsalternativ för bra svar, riktmärke 3. Du kryssar för tre av svarsrutorna. Du noterar att svarsalternativen som du kryssat för är kopplade till kompetensområde 4 – Stödja barnets utveckling och kompetensområde 1 – Erbjuda barn en trygg och säker miljö.

☑ *Ger barnet en trygg och säker miljö (1)*

☑ *Fortsätter att vara konsekvent i sin användning av positiv förstärkning för att uppnå en förändring i barnets beteende (4)*

☑ *Försäkrar barnet om att de aldrig kommer att använda fysisk bestraffning i sitt familjehem (1)*

5. Du går över till svarsalternativen för utmärkta svar (riktmärke 5) för att undersöka om svaret har några likheter med svarsalternativen (kryssrutorna) för denna kategori. Du bedömer att svaret kan matchas med fem svarsalternativ för utmärkta svar, riktmärke 5. Du kryssar för fem av svarsrutorna. Du noterar att svarsalternativen som du kryssat för är kopplade till kompetensområde 2 – Erbjuda barn en vårdande miljö, kompetensområde 8 – Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen och kompetensområde 9 – Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården.

☑ *Uppmuntrar barnet att prata om föräldrarna (2)*

☑ *Tar reda på positiva saker om föräldrarna som hon/han kan berätta för barnet (8)*

☑ *Hjälper barnet att identifiera och prata om eventuella rädslor och problem med tillit (2)*

☑ *Föreslår att hon/han etablerar en relation/lär känna ursprungsföräldrarna (8)*

☑ *Inser vikten av att familjehemmet, föräldrarna och socialtjänsten arbetar tillsammans för att försäkra sig om barnets välbefinnande (9)*

6. Slutligen går du till svarsalternativen för svaga svar (riktmärke 1) för att på samma sätt som tidigare undersöka om svaret kan matchas med svarsalternativen (kryssrutorna) för denna kategori. Din bedömning är att svaret inte har inslag av ett svagt svar, riktmärke 1.
7. Du frågar dig om det finns något mer i Christinas svar som känns relevant att uppmärksamma men som inte finns representerat bland svarsalternativen? Du bedömer att det inte gör det. Du har nu matchat Christinas svar med svarsalternativen i bedömningsguiden.
8. Med hjälp av de ikryssade svarsrutorna från steg 1– 7 gör du en samlad bedömning av Christinas svar på vinjetten. Du har kryssat i tre svarsalternativ under riktmärke 3 och fem svarsalternativ under riktmärke 5. Inget svarsalternativ är ikryssat på riktmärke 1.

Summering: Svaret indikerar att Christina tar en aktiv roll för att hjälpa barnet att bygga upp en tillitsfull relation till föräldrarna. Christina är positiv till att samarbeta med föräldrarna och bidrar därmed till att barnet stärks i sin process. Hon delar positiv information om föräldrarna med barnet. Hon uppmuntrar barnet att prata om sina föräldrar. Hon tar även en aktiv roll i samarbetet med socialtjänsten. Du relaterar nivån av kunskapsbredd till över medel då vinjettens samtliga kompetensområden (1, 2, 4, 8 och 9) ringas in i svaret. Du relaterar nivån av kunskapsdjup som över medel då flertal svarsalternativ under riktmärke 5 är inringade. Den samlade bedömningen av svaret indikerar skattningssiffra 5 på skalan.

Ta hjälp av stödfrågorna som finns här i manualen på sid. 21

9. Du markerar skattningssiffra 5 på skalan.

1	2	3	4	5

Referenser

1. Socialstyrelsen. Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2020.
2. Socialstyrelsen. Manual till BRA-fam : en standardiserad bedömningsmetod för rekrytering av familjehem. Stockholm: Socialstyrelsen; 2014.
3. Rhodes, KW, Cox, ME, Orme, JG, Coakley, T, Buehler, C, Cuddeback, GS. Casey Home Assessment Protocol (CHAP): User's manual. Knoxville, TN: University of Tennessee, Children's Mental Health Services Research Center; 2006.
4. Socialstyrelsen. Ett hem att växa i : familjehemmets bok : grundutbildning för jour- och familjehem. Stockholm: Socialstyrelsen; 2017.
5. Luke, N, Sebba, J. How are foster carers selected : an international literature review of instruments used within foster carer selection. Oxford: Rees Centre for Research in Fostering and Education (Rees Centre), University of Oxford; 2013.
6. Socialstyrelsen. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende. Föreskrifter och allmäna råd. 2012; SOSFS 2012:11.
7. Enell, S, Hultman, M, Jergeby, U. Bedömningsmetoder vid rekrytering av familjehem: en systematisk kunskapsöversikt. [Stockholm]: Socialstyrelsen; 2009.
8. Orme, JG, Cox, ME, Rhodes, KW, Coakley, T, Cuddeback, GS, Buehler, C. Casey home assessment protocol (CHAP): Technical manual. Knoxville, TN: University of Tennessee, Children's Mental Health Services Research Center; 2006.
9. Buehler, C, Rhodes, KW, Orme, JG, Cuddeback, G. The potential for successful family foster care: conceptualizing competency domains for foster parents. Child Welfare. 2006; 85(3):523-58.
10. Lagerberg, D, Sundelin, C. Risk och prognos i socialt arbete med barn : forskningsmetoder och resultat. Stockholm: Gothia; 2000.
11. Chamberlain, P. The Oregon Multidimensional Treatment Foster Care model: Features, outcomes, and progress in dissemination. Cognitive and Behavioral Practice. 2003; 10(4):303-12.
12. Andershed, H, Andershed, A-K. Normbrytande beteende i barndomen : vad säger forskningen? Stockholm: Gothia; 2005.

13. Bronfenbrenner, U. The ecology of human development: Experiments by design and nature. Cambridge, MA: Harvard University Press; 1979.
14. Socialstyrelsen. Ett hem att växa i : familjehemmets bok : grundutbildning för jour- och familjehem. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013.
15. Socialstyrelsen. Bra-fam – en standardiserad bedömningsmetod vid rekrytering av socialtjänstens familjehem. Stockholm: Socialstyrelsen; 2012.
16. Jergeby, U. Att bedöma en social situation : tillämpning av vinjettmetoden. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS); 1999.
17. Fixsen, DL, Naoom, SF, Blase, KA, Friedman, RM. Implementation research: a synthesis of the literature. University of South Florida: Louis de la Parte Florida Mental Health Institute,. 2005; The National Implementation Research Network; 2005.

Bilaga 1. Beskrivning av kompetens-områden

En beskrivning av kompetensområden och fördelningen mellan svaga, bra och utmärkta svar.

Kompetensområden	1 – svaga svar	3 – bra svar	5 – utmärkta svar
1. Erbjuda barn en trygg och säker miljö	Vet inte vad han/hon ska göra och söker inte hjälp eller råd Beaktar inte säkerhets-frågor Använder fysisk be-straffning	Vidtar åtgärder för att försäkra sig om att barnet är trygg under tiden i familjehems-vården	Visar hur man genom att ge barnet en trygg och säker miljö också ger barnet en möjlighet att utveckla sin tillit
2. Erbjuda barn en vårdande miljö	Engagerar sig inte alls i barnet eller blir över-engagerat i barnet	Ser barnet som en familjemedlem	Talar öppet och hjälper barnet att uttrycka sina känslor i frågor som många placerade barn upplever som problematiska: förlust, anknytning, lojalitet och sexualitet
3. Möta barns fysiska och psykiska behov	Intar en vänta och se-attityd inför svåra frågor Uttrycker okunskap kring fysiska och psy-kiska hälsobehov Föreslår att barnet ska se på situationen på samma sätt som hon/han själv gör	Visar en vilja att arbeta med svåra beteenden Har förmåga att se potentiella problem-områden och söka råd för dessa	Visar medvetenhet om barns hälso- och utvecklingsbehov Visar en vilja att söka hjälp från barnets eventuella läkare och/eller terapeut Visar medvetenhet om möjliga effekter som försummelse och övergrepp kan ha på ett barns psykosociala utveckling
4. Stödja barnets utveckling	Ser på barn som om alla är likadana eller ser inte individuella el-ler utvecklingsmässiga skillnader Använder bestraffning, skämmer ut eller skyller på andra som reaktion på problem relaterade till familjehemsvården	Fokuserar på föränd-ringar i beteende, men utforskar inte nödvän-digtvis bakomliggande orsaker till beteendet	Använder positiv för-stärkning vid beteende-träning, har realis-tiska förväntningar och stärker barnets positiva handlingar
5. Stödja relationer som är avsedda att bestå livet ut	Underminerar långsik-tig planering	Inser att familjehems-vården är tillfällig för barnet Stödjer långsiktig pla-nering för barnet	Tar en aktiv roll för att gynna långsiktig planering

Kompetensområden	1 – svaga svar	3 – bra svar	5 – utmärkta svar
6. Hantera förluster	Inser inte möjliga effekter av förlust	Inser att förlust är nära förknippat med familjehemsvården Har generella strategier för att hantera känslor av förlust	Reflekterar över sin egen personliga reaktion på förlust och tidigare förlusters möjliga påverkan Identifierar specifika strategier för att hantera förlust
7. Hantera de krav som ställs i samband med uppdraget, både för enskilda individer i familjen och för familjen som helhet	Kan inte se att det finns några krav i samband med att man tackar ja till familjehemsuppdraget	Resonerar kring hur både enskilda individer i familjen och familjen som helhet kan påverkas av familjehemsuppdraget	Har en medvetenhet om hur familjehemsvård kan påverka individuellt och på familjen, ser vikten av egenvård Är en förebild för egenvård, tar hand om sig själv
8. Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen	Saknar förståelse för barnets intresse för sina biologiska föräldrar Har en negativ inställning till barnets biologiska föräldrar Föreslår att barnet avslutar kontakten med de biologiska föräldrarna	Förstår vikten av relationen mellan barnet och de biologiska föräldrarna Har en neutral eller stödjande inställning till de biologiska föräldrarna	Visar vilja att samarbeta med de biologiska föräldrarna Hjälper barnet i processen att bygga upp en relation till föräldrar och familj
9. Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården	Som en första reaktion på vinjetten antyder intervjupersonen att han/hon kommer sluta som familjehem Visar på bristande intresse för att samarbeta med socialsekreterare Som en första reaktion på frågeställningen antyder intervjupersonen att han/hon skulle vilja få barnet omplacerat	Söker hjälp och stöd från socialsekreterare Delar viktig information med socialsekreterare Samarbetar med socialsekreterare och följer socialtjänstens riktlinjer Återkopplar till den information man hitintills fått under utredningstiden	Tar initiativ för att förbättra relationer Tar upp motsättningar/-meningsskiljaktigheter direkt med den person det gäller Inser vikten av att ha en dialog med socialtjänsten om barnets behov Inser vikten av att socialtjänsten, barnets föräldrar och de som familjehem arbetar tillsammans Använder den information/kunskap de hitintills fått under utredningstiden

Bilaga 2. Intervjuerna och deras olika kompetensområden

	Kompetensområde	Intervju 1									Intervju 2									Intervju 3								
		1:1	1:2	1:3	1:4	1:5	1:6	1:7	1:8	1:9	2:1	2:2	2:3	2:4	2:5	2:6	2:7	2:8	2:9	3:1	3:2	3:3	3:4	3:5	3:6	3:7	3:8	3:9
1	**Erbjuda barn en trygg och säker miljö**		X	X	X		X	X	X	X		X		X	X	X			X	X					X		X	X
2	**Erbjuda barn en vårdande miljö**	X	X	X	X		X			X		X	X			X			X	X			X		X	X	X	X
3	**Möta barns fysiska och psykiska behov**			X		X		X	X			X			X	X	X										X	
4	**Stödja barnets utveckling**	X	X	X			X	X		X						X	X	X	X	X			X	X	X	X		X
5	**Stödja relationer som är avsedda att bestå livet ut**	X	X									X												X				
6	**Hantera förlust**	X	X		X				X				X					X			X		X				X	
7	**Hantera de krav som ställs i samband med uppdraget, både för enskilda individer i familjen och för familjen som helhet**			X		X	X	X		X			X	X	X	X	X	X	X		X	X				X	X	X
8	**Stödja relationen mellan barnet och ursprungsfamiljen**	X	X		X				X			X	X	X						X			X				X	
9	**Samarbeta med övriga i teamet runt barnet och familjehemsvården**	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Bilaga 3. Förändringsarbete och Familjehemsvinjetter

Att börja använda en standardiserad bedömningsmetod är ett förändringsarbete. Som vid all implementering av ett nytt arbetssätt medför det en utmaning för verksamheten på olika nivåer. Att genomföra en förändring, som att börja använda en ny bedömningsmetod, ska ses som en pågående process av parallella aktiviteter över tid och inte som en enskild händelse.

Generella framgångsfaktorer i ett förändringsarbete

Kunskapen om vad som leder till att ett förändringsarbete lyckas har ökat under det senaste decenniet [17]. Faktorer som generellt sett har betydelse för ett framgångsrikt förändringsarbete är:

- en stabil organisation med relativt låg grad av personalomsättning respektive konflikter
- gemensamma övergripande mål
- en förmåga till nytänkande och problemlösning
- ett konstaterat behov av förändring (t.ex. ifråga om bedömningar)
- ett tydliggjort åtaganden samt resurser i samband med förändringen tidigt i förändringsprocessen
- en struktur för administrativt stöd och för samverkan med andra aktörer.

Kärnkomponenterna vid implementering av ett nytt arbetssätt utgörs av personalens kompetens, organisatoriskt stöd och ledarskap. De tre delarna är integrerade med varandra och fungerar kompensatoriskt. Svagheter i en del kan kompenseras av styrkor i en annan. I nästa avsnitt ges exempel på sådant som kan behöva diskuteras gemensamt i en verksamhet som planerar att börja använda Familjehemsvinjetter.

Inför att börja använda Familjehemsvinjetter

Nedanstående frågor kan användas som underlag för diskussion inför ett införande av metoden Familjehemsvinjetter. Chefer och involverad personal bör ha läst manualen och fått kännedom om intervjuerna och de tillhörande vinjetterna. Utifrån kunskap om framgångsfaktorer i förändringsarbete är följande frågor relevanta att diskutera:

- Vad är vårt mål med att börja använda metoden Familjehemsvinjetter?
- Hur kan vi definiera detta mål så att vi kan följa upp huruvida det uppfylls?

- Vilka erfarenheter har vi fått av tidigare förändringsförsök? Kan vi använda oss av dessa erfarenheter nu?
- Vilka i personalen ska använda metoden? Finns det en plan för stöd eller handledning till dessa?
- Hur ska vi förvara informationen från Familjehemsvinjetter?

Frågorna kan kännas alltför stora att lösa eller ens svara på. Ambitionen är inte att alla frågor ska besvaras, eller att alla problem ska lösas, omedelbart. Förändring är en pågående process som måste få ta tid. Att börja diskutera dessa frågor är ett första steg i processen.

Bilaga 4. Teknisk rapport till manual för Familjehemsvinjetter

Bilaga 4 är en utökad teknisk rapport för den svenska kvalitetssäkringen av Familjehemsvinjetter och finns som en separat bilaga på Socialstyrelsens webbplats.

Manual till Familjehemsvinjetter
(artikelnr 2020-5-6703) kan beställas från
Socialstyrelsens publikationsservice
www.socialstyrelsen.se/publikationer
E-post: publikationsservice@socialstyrelsen.se

Publikationen kan även laddas ner från
www.socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen